

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра теорії і методики виховання РДГУ
Регіональний комплексний науково-методичний центр
інноваційних технологій освітнього процесу**

Електронний збірник матеріалів

III Регіональної науково-практичної конференції

**«Роль особистості педагога в реформуванні
української освіти в умовах війни:
виклики, реалії та перспективи
(до 80-річчя з дня народження Т. Д. Дем'янюк
та 75-річчя з дня народження С. Г. Карпенчук)»**

11 жовтня 2024 року

Рівне – 2024

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра теорії і методики виховання РДГУ
Регіональний комплексний науково-методичний центр
інноваційних технологій освітнього процесу**

Електронний збірник матеріалів

III Регіональної науково-практичної конференції

**«Роль особистості педагога в реформуванні
української освіти в умовах війни:
виклики, реалії та перспективи
(до 80-річчя з дня народження Т. Д. Дем'янюк
та 75-річчя з дня народження С. Г. Карпенчук)»**

11 жовтня 2024 року

Рівне – 2024

Роль особистості педагога в реформуванні української освіти в умовах війни: виклики, реалії та перспективи (до 80-річчя з дня народження Т. Д. Дем'янюк та 75-річчя з дня народження С. Г. Карпенчук): електронний збірник матеріалів III Регіональної науково-практичної конференції. Рівне: РДГУ. 2024. 185 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 31 жовтня 2024 р.)

Вашій увазі пропонуються матеріали III Регіональної науково-практичної конференції «Роль особистості педагога в реформуванні української освіти в умовах війни: виклики, реалії та перспективи (до 80-річчя з дня народження Т. Д. Дем'янюк та 75-річчя з дня народження С. Г. Карпенчук)»

ЗМІСТ

Петренко О. Б. Персоналії Т. Дем'янюк й С. Карпенчук у контексті реформування освіти в умовах війни.....	7
Пустовіт Г. П. Персоналізація генези освітніх процесів в історико-педагогічному дискурсі.....	10
Кравченко О. О., Дзиговський А. Організаційні засади організації інклюзивного навчання у ЗВО.....	13
Баліка Л. М. Особливості впровадження дистанційного навчання в умовах війни.....	19
Ваколюк А. М. Формування мотивації здобувачів освіти до навчальної діяльності в умовах воєнного часу.....	22
Коляда Т. В., Коляда Н. І. Підготовка соціальних педагогів в умовах дії воєнного стану в Україні.....	27
Нечипорук Л. І. Система виховання в творчій спадщині Карпенчук С. Г.....	31
Петренко І. Ф. Роль педагога у формуванні безпечного освітнього простору в умовах війни.....	41
Петрук Л. П. Гуманізація освітнього процесу як домінанта науково-педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського.....	44
Поліщук І. В. Освітня і експериментально-виховна діяльність Тамари Дмитрівни Дем'янюк (1944–2013)..	52
Стельмашук Ж. Г. Розвиток емоційної стійкості майбутніх учителів в умовах воєнного стану.....	59
Ціпан Т. С. Науково-педагогічна спадщина	64

професора Т. Д. Дем'янюк у вимірах часу.....
Марчук Г. В. Внесок професора Тамари
Поніманської у розвиток теорії та практики
дошкільної освіти.....

Марчук Г. В.,
*старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і
психології та спеціальної освіти ім.
проф. Т. І. Поніманської РДГУ,
м. Рівне*

ВНЕСОК ПРОФЕСОРА ТАМАРИ ПОНІМАНСЬКОЇ У РОЗВИТОК ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства відновлюється запит на усвідомлення ролі окремих персоналій у вітчизняній науці та освіті. Тому важливе значення має вивчення спадщини українських педагогів, використання якої сприяло б визначенню чітких орієнтирів на входження в європейський освітній простір, модернізації освітньої діяльності у контексті європейських вимог.

Звернення до освітньої діяльності, зокрема, Тамари Іллівни Поніманської дає змогу показати актуальність і важливість спадщини педагога, використати її напрацювання у становленні та розбудові системи дошкільної освіти в Україні.

Дослідження науково-педагогічної спадщини знаної педагогині і науковиці Тамари Іллівни Поніманської та її ролі в організації дошкільної освіти в Україні, становленні

й підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку дотепер здійснювалося фрагментарно. У сучасній науковій літературі з вищої педагогічної освіти її постать представлена біобібліографічним покажчиком та науковими розвідками її професійної діяльності. Після смерті Т. І. Поніманської з'явилися перші відгуки та статті, присвячені її науково-педагогічній діяльності та внеску у розвиток дошкільної освіти (Беленька Г. В.,

68

Дичківська І. М., Кочубей Т. Д., Марчук Г. В., Падалка О. І., Щербакова К. Й. та ін.). Попри наявності окремих досліджень із висвітлення науково-педагогічних ідей Т. І. Поніманської, слід визнати, що на сьогодні її педагогічні погляди та освітня діяльність у вивченні проблем підготовки майбутніх вихователів дошкільної освіти є малодослідженими.

Тамара Іллівна Поніманська – відома науковиця у галузі дошкільної освіти. Для багатьох поколінь вихователів шлях у професію починається саме з її підручника «Дошкільна педагогіка». Авторка постійно оновлювала його зміст, він завжди випереджав час, працював на майбутнє. Ім'я Тамари Іллівни Поніманської відоме фахівцям у галузі дошкільної освіти в Україні та за її межами завдяки працям з проблем виховання дітей дошкільного віку та підготовки педагогічних кадрів, доповідям на науково-практичних конференціях, роботі в експериментальних дошкільних закладах, участі в міжнародних наукових проектах.

Науковиця звертала увагу на те, що лише у гуманістичній виховній парадигмі педагог набуває права бути творцем педагогічного процесу. Для того, щоб бути справжнім суб'єктом педагогічної діяльності, необхідно

мати прагнення і можливість транслювати у процес виховання свою індивідуальність, необхідний «високий ступінь сутнісного розвитку, плюс – усвідомлення своєї неповторності», – стверджувала Т. І. Поніманська [4, с.150].

Тамара Іллівна на високому науковому й методичному рівні викладала провідні навчальні дисципліни спеціальності «Дошкільна освіта», розробляла й активно впроваджувала сучасні форми і методи професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Автор понад 300 наукових і науково-методичних робіт. Серед них підручник

«Дошкільна педагогіка» (Київ: Академвидав, 2015 рік), понад 30 навчальних посібників і програм із грифом Міністерства освіти і науки України, які використовуються у професійній підготовці фахівців з дошкільної освіти, зокрема «Моральне виховання дошкільників» (Київ: Вища школа, 1993 рік), «Основи дошкільної педагогіки» (Київ: Абрис, 1998 рік), «Дошкільна педагогіка. Практикум» (Київ: Слово, 2007 рік), «М. Монтесорі: теорія і технологія» (Київ: Слово, 2008 рік), «Підготовка фахівців з дошкільної освіти за кредитно-модульною системою організації навчального процесу» (Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010 рік), методичних посібників з грифом Міністерства освіти і науки України «Входимо у Світ: система інтегрованих занять з дітьми четвертого року життя» (Тернопіль: Мандрівець, 2010 рік), «Відкриваємо Світ: система інтегрованих занять з дітьми п'ятого року життя» (Тернопіль: Мандрівець, 2010 рік), «Перетворюємо Світ: система інтегрованих занять з дітьми шостого-сьомого року життя» (Тернопіль: Мандрівець, 2011 рік), «Виховання людяності» (Рівне: Волинські обереги, 2012 рік), «Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього

року життя» (Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013 рік), «Соціальний розвиток дитини: старший дошкільний вік» (Київ: Генеза, 2013 рік) та ін., монографій «Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку» (Рівне: РДГУ, 2006 рік), «Суспільне дошкільне виховання у Криму» (Київ: Слово, 2008 рік) «Гуманістичне виховання дітей дошкільного віку в контексті інноваційної педагогічної діяльності» (Рівне: Волинські обереги, 2012 рік) та ін.

Тамара Іллівна Поніманська – співавтор державного стандарту Базового компонента дошкільної освіти в Україні та програмово-методичних документів до нього. Метою

70

розробки Базового компонента дошкільної освіти було визначення вимог до змісту, рівня та обсягу дошкільної освіти, які стали основою оцінки певного освітнього рівня, встановлення норм, які узгоджують інтереси дитини й потреби суспільства щодо освіченості особистості. Зміст Базового компонента дошкільної освіти відображає тенденції до гуманізації дошкільної освіти, збалансоване співвідношення між розумовим, фізичним та соціальним розвитком дитини, орієнтує на виховання цілісної особистості, здатної до самовираження, необхідність забезпечити дитині свободу вибору, захист її гідності [1, с.4].

Ці положення знайшли відображення у поглядах професора Т. І. Поніманської, яка зазначала, що генезис ідей гуманістичного виховання має певну логіку розвитку та специфіку, пов'язану з соціокультурним середовищем суспільства і певним конкретно-історичним періодом. Разом з тим, зауважувала Т. І. Поніманська, можна виокремити спільні для педагогів різних часів і народів ідеї,

які відображають гуманістичний педагогічний ідеал: це віра у сили дитини, повага до внутрішнього світу особистості, виховання свідомого ставлення до життя. Складаючи важливий пласт людської культури, гуманістичні ідеали визначають сенс педагогічної діяльності в умовах нестабільних соціальних ситуацій [2, с.19].

Т. І. Поніманська доводить, що в дошкільній освіті склалися передумови для розуміння цінності і нагальності гуманізації виховання з метою самоактуалізації і розвитку особистості дитини. Відсутність цілісної теорії гуманістичного виховання, на думку Т.І. Поніманської, особливо позначається на системі дошкільної освіти [3, с.5].

Професор Поніманська Т. І. – член авторських колективів державних програм виховання та розвитку дітей

дошкільного віку «Малюк», «Я у Світі». Програма «Я у Світі» визначає основоположні, принципово важливі для розуміння напрямів оновлення змісту та гуманізації цілей дошкільної освіти положення, є дороговказом у процесі пошуку підходів до організації ефективного, що відповідає вимогам сучасності, життєвого простору дитини; окреслює мінімально необхідний для цього перелік вимог та умов [7, с.9]. В процесі створення програми Т.І. Поніманська долучилась до розроблення освітньої лінії «Дитина в соціумі». Закладені в цій освітній лінії основи соціальної компетентності дитини засвідчуються комплексом знань, умінь та базових якостей.

Одним із напрямів наукової діяльності Т. І. Поніманської була участь у науково-практичних конференціях за кордоном та в Україні. Саме така діяльність давала можливість Т. І. Поніманській ділитися власним досвідом щодо гуманістичного виховання,

соціалізації особистості, підготовки педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти з колегами-науковцями та практиками.

За час своєї плідної діяльності професором Т. І. Поніманською було організовано не один десяток міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

В Рівненському державному гуманітарному університеті на кафедрі педагогіки і психології (дошкільної) під керівництвом професора Т. І. Поніманської реалізовувались фундаментальні дослідження, прикладні розробки, що сприяють розвитку інноваційної діяльності закладу вищої освіти.

Окремої уваги заслуговує наукова школа професора Т. І. Поніманської. Під керівництвом Тамари Іллівної захищено 13 кандидатських дисертацій. Т. І. Поніманська

72

була членом спеціалізованих вчених рад по захисту кандидатських дисертацій.

Тамара Іллівна – засновник наукових філіалів кафедри з проблеми гуманізації навчання й виховання дітей у закладах дошкільної освіти №№ 16, 40, 41, 44, 56 міста Рівне, автор новітніх форм роботи з дошкільниками та здобувачами освіти. Організатор і науковий керівник науково-педагогічного виробничого комплексу “Прогрес” у складі РДГУ та закладів освіти м. Рівне.

Професор Поніманська – член експертної групи науково-методичної комісії з дошкільної педагогіки Міністерства освіти і науки України, експерт ДАК України, член редакційної колегії всеукраїнського журналу «Дошкільне виховання».

Варто зазначити, що незначних справ для професора Т. І. Поніманської не було. До кожної справи вона підходила виважено, обдумано як до найважливішої справи життя. Неординарність наукового мислення, уміння глибоко аналізувати актуальні проблеми розвитку дошкільної освіти і виховання, знаходити найкращі шляхи їх вирішення, вміння бачити перспективу були, є і будуть взірцем наукового успіху Т. І. Поніманської, діяльність якої була відзначена численними нагородами.

На основі загального огляду педагогічної спадщини Т. І. Поніманської доведено, що Тамара Іллівна зробила вагомий внесок у організацію і розвиток сучасної системи дошкільної освіти, теорії та практики дошкільного виховання в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ: Редакція журналу «Дошкільне виховання», 1999.

73

2. Поніманська Т. І. Особистісні пріоритети гуманістичного виховання. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Випуск 29. Рівне: РДГУ, 2004.

3. Поніманська Т. І. Гуманістичне виховання як ціннісна взаємодія вихователя і дитини. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Випуск 21. Рівне: РДГУ, 2002.

4. Поніманська Т. І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку. Рівне: РДГУ, 2006.

5. Поніманська Т. І. Формування соціальної компетентності дитини. *Нова педагогічна думка*. 1998. № 2. С.91-95.

6. Поніманська Т. І. Дитина і соціум. *Дошкільне виховання*. 2004. №8 С.4-6.

7. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» [нова редакція]. У 2 ч. Ч.ІІ. від трьох до шести (семи) років / наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014.

«Роль особистості педагога в реформуванні української освіти в умовах війни: виклики, реалії та перспективи (до 80-річчя з дня народження Т. Д. Дем'янюк та 75-річчя з дня народження С. Г. Карпенчук)»

11 жовтня 2024 року

Адреса:

Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра теорії і методики виховання
вул. Пластова, 31, м. Рівне, Рівненська обл., 33000
тел. (0362)63-33-34